

Вінницький національний технічний університет
Факультет електроенергетики та електромеханіки
Кафедра філософії та гуманітарних наук

«Філософсько-світоглядні засади сучасної науки й цивілізації»

III (освітньо-науковий) рівень вищої освіти

Доктор філософії

Освітня програма	Професійна освіта
Спеціальність	015 – професійна освіта
Викладач	проф. Хома О.І.
Мова викладання	українська
Семестр	1й
Кредитів ЕКТС	3
Лекцій	32 год.
Практичних	16 год.
Самостійна робота	42 год.
Вид контролю	Диф. залік

Передумови для вивчення дисципліни

Дисципліна «Філософсько-світоглядні засади сучасної науки й цивілізації» базується на знаннях, отриманих з таких дисциплін як «Філософія», «Філософія науки і техніки».

Метою вивчення дисципліни є:

- формування у слухачів знань у галузі філософсько-світоглядних засад сучасної науки й цивілізації;
- ознайомлення студентів з філософсько-світоглядними засадами сучасної науки й цивілізації, з основними поняттями та проблемами цієї галузі, а також з основними стратегіями етичної поведінки вченого;

- вивчення основних філософсько-світоглядних проблем, пов'язаних з наукою сучасної цивілізації;
- доведення необхідності дотримання моральних вимог у науковій діяльності та принципів відповідального наукового дослідження;
- розвиток навичок зіставлення значущості наукового відкриття із усталеними світоглядними нормами.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач в результаті вивчення дисципліни.

ІК Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі освіти та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.

ЗК-1 Здатність проектувати і здійснювати комплексні дослідження на засадах системного наукового світогляду, сформованих знань з філософії наукової діяльності та соціокультурних проблем.

ЗК-2 Здатність до критичного аналізу і оцінки сучасних наукових досліджень, генерування нових ідей під час вирішення дослідницьких і практичних завдань, комплексних та інноваційних проблем.

ЗК-5 Здатність дотримуватись етичних норм у професійній діяльності.

ФК-4 Здатність обґрунтовано обирати та ефективно використовувати освітні технології, методичні системи, методи і засоби навчання і виховання з метою забезпечення запланованого рівня особистісного та професійного розвитку студентів (учнів).

Програмні результати вивчення дисципліни:

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі повинні:

ПРН-3 Застосовувати різні види письмових текстів та усних виступів; розуміти зміст складних текстів з наукових проблем, у тому числі вузькоспеціальних, стилістичні особливості оформлення результатів дослідження у письмовій та усній формі під час роботи в групі з інтернаціональним складом.

ПРН-5 Дотримуватись основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснювати особистісний вибір в морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності.

ПРН-11 Оперувати різними методами і засобами дослідницької діяльності педагога; володіти способами збору, систематизації та обробки інформації,

інтерпретації отриманих результатів, вивчення та застосування педагогічної спадщини і досвіду роботи педагогів-новаторів, вміннями робити висновки.

ПРН-13 Здійснювати критичний аналіз сучасної системи освіти; створювати умови конструктивної взаємодії з усіма суб'єктами освітньо-виховного процесу.

ПРН-15 Володіти методами і методиками діагностики стану компетентності (навченості, вихованості, ціннісної позиції) учнів, студентів; методами й методиками моніторингу якості знань учнів, студентів для аналізу навчального процесу, його корекції та зміни.

Змістовий модуль 1. Наука як складник розвитку суспільства .

Тематика

Тема 1. «Проблема вагонетки»: світоглядний компонент в інтерпретації «фактів»

Проблема практичного характеру світоглядних питань. Поняття світогляду. Моральні міркування і технічних прогрес.

Питання смерті і смерті Д. Едмондса. Утилітаризм як «арифметика» людського щастя. "Консеквенціалізм" і "деонтологія". Проблема "об'єктивної моралі": реальність чи утопія. Генеалогія моралі.

Тема 2. Проблема найвищих цінностей у філософії та науці. Дискусії довкола «наукового світогляду»

Проблема цінностей і цінність як проблема. Критерії цінностей у філософії і науці.

Істина як цінність: філософський і науковий аспекти.

Аксіологія. Поняття цінності та оцінки.

Об'єктивістська і суб'єктивістська концепції цінностей

Наукова картина світу і проблема пріоритетів.

Соціологія науки; її зв'язок з етикою і мораллю.

Тема 3. Взаємозв'язок технологічного і світоглядного розвитку: основні технологічні революції в історії людства і їхні соціальні наслідки

Техніка і технології в історії людства. Поняття прогресу і науковості; багатоманітність їх трактувань. Наукова модель світорозуміння і наукова картина світу. Аксіологічний аспект технічного розвитку.

Соціологія науки. Парадигмальність наукового знання як феномена соціального виміру. Проблема визначення наукової революції. Структура наукової революції (Т. Кун)

Тема 4. Перспективи штучного інтелекту та можливі загрози статусу людини як рушія історії

Проблематичність поняття «природа людини». Співвідношення понять штучний і «природний» інтелект.

Сучасні проекти створення штучного інтелекту: проблеми і перспективи. Людина у світі "AI". Технологічна сингулярність і майбутнє людства.

Змістовий модуль 2. Сучасні наука та технології як генератор світоглядних викликів.

Тема 5. Нейронауки, свідомість, морально-правовий устрій суспільства.

Наука: від ціннісної нейтральності до соціокультурної активності.

Екологія: від конкретної науки до широких соціокультурних застосувань.

Соціальне прогнозування, його проблеми і роль науки у їхньому розв'язанні. Римський клуб, Кіотський протокол, моделі кліматичних змін та їхнє значення

Тема 6. Проблема «наукового» створення цінностей: євгеніка, марксизм, трансгуманізм.

Проблема визначення поняття цінність. Цінності як константа людської історії. Проблема універсальної нормативності. Цінності в релігії, філософії, науці. Еволюція ціннісних систем.

Цінності та релятивізм: софісти, маркіз де Сад, марксизм, ніцшеанство. Сучасні науки і «традиційні цінності».

Природа людини і природа моралі. Розуміння життя і його цінності в системі культури. Перспективи імортальності. Проблема цінностей і моралі в світі науки: євгеніка і трансгуманізм. Соціальне проектування і нова мораль: марксизм.

Тема 7. Аналіз співвідношення наукового розвитку і суспільного устрою в основних футурологічних концепціях сучасності.

Футурологія та ціннісні аспекти сучасної ідентичності. Соціальні ефекти біотехнологій і перспективи людського «Я». Соціально-політичні системи світу майбутнього: утопія чи антиутопія.

Тема 8. Відповідальність і світоглядна компетентність сучасного вченого.

Глобальні проблеми сучасності та роль науки в їхньому розв'язанні.

Відповідальність вченого та відповідальність інженера. Феномен глобального світу.

Соціальне прогнозування, його проблеми і роль науки у їхньому розв'язанні. Римський клуб. Поняття ризику. Ризики нових відкриттів і нових технологій: їхня оцінка та можливості подолання ризиків.

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Формування світоглядних позицій (на прикладі проблеми вагонетки). Поняття світогляду.	2	0,5
2	Тема 2. Предмет філософії. Виникнення й основні етапи Західної філософії.	2	0,5
3	Тема 3. Взаємодія філософії й науки.	2	1,5
4	Тема 4. Проблематичність поняття «природа людини». Співвідношення понять штучний і «природний» інтелект.	2	0,5
5	Тема 5. Співвідношення свідомості й мозку в історії філософії. Сучасні дискусії довкола qualia.	2	1
6	Тема 6. Цінності та релятивізм: софісти, маркіз де Сад, марксизм, ніцшеанство.	2	1
7	Тема 7. Футурологія та ціннісні аспекти сучасної ідентичності. Соціальні ефекти біотехнологій і перспективи людського «Я».	2	0,5
8	Тема 8. Ціннісний аспект війни, тероризму, соціальних конфліктів.	2	0,5
	Усього годин	16	6

Самостійна робота

Самостійна робота є складовою підготовки протягом навчального семестру. Метою самостійного опрацювання навчального матеріалу є набуття навичок роботи з базовою і додатковою літературою, формування самостійного творчого мислення. На позааудиторну роботу виносяться вивчення окремих проблем курсу, підготовка до практичних занять, контрольної роботи, колоквиуму, тестування, заліку, виконання індивідуально-творчих та науково-дослідних завдань (підготовка доповідей з окремих тем курсу на щорічну науково-технічну конференцію викладачів, співробітників та студентів ВНТУ та інші наукові конференції та семінари, підготовка наукових публікацій, рефератів).

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Філософія і футурологія. Ціннісні аспекти суспільного розвитку.	5	10
2	Історія філософського позитивізму в XIX-XXI ст..	5	10
3	Філософія і психофізіологічна проблема.	6	9
4	Подвоєння світу в наукових теоріях і світогляд. Підстави філософського скептицизму.	5	10
5	Сучасна аналітична філософія.	6	10
6	Сучасна філософська феноменологія.	6	10
7	Неолібералізм і консерватизм у сучасній філософії.	6	11
8	Філософські аспекти гендерної теорії, постколоніальних студій, мультикультуралізму.	3	8
Усього годин		42	78

Індивідуальні завдання

Робочим навчальним планом передбачена індивідуальна робота:

реферати з окремих тем курсу (надається на 1 семінарському занятті) та доповіді на щорічну науково-теоретичну конференцію викладачів, співробітників та студентів ВНТУ та інші науково-технічні конференції та семінари, підготовка наукових публікацій.

Методи навчання

При вивченні дисципліни використовуються:

1. Словесні методи навчання: лекції, консультації.
2. Практичні методи: практичні завдання.
3. Метод самостійного навчання.
4. Активні методи: експрес-опитування, тестування.
5. Робота з навчально-методичною літературою та інформаційними ресурсами.

1. Розробка проєкту із запровадження інноваційних технологій в навчальні курси.

2. Технологія проблемного навчання. Особливості складання конспекту заняття з елементами проблемного навчання до теми технічних дисциплін. Розробка проблемних ситуацій для конкретно обраної теми.

Форми та методи контролю

Поточний контроль здійснюється у формі фронтального, індивідуального чи комбінованого контролю знань здобувачів під час лекційного заняття, тестування, колоквиуму. Під час підсумкового контролю враховуються результати здачі всіх видів навчальної роботи згідно із структурою кредитів. Підсумковий контроль знань здійснюється в кінці опанування освітнього компонента шляхом додавання загальної кількості балів, отриманих під час навчання, або шляхом проведення диф. заліку.

Оцінювання рівня виконання індивідуальної роботи робиться на основі перевірки змісту роботи та її захисту.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів з окремих видів роботи та в цілому за модулями (в балах):

Вид роботи	Семестр 2		Разом
	М1	М2	
1. Підготовка до семінарських занять	8	8	16
2. Самостійна робота	10	10	20
3. Колоквиуми	20	20	40
4. Контрольна робота	12	-	12
5. Індивідуальні науково - дослідні завдання	-	12	12
Всього за модуль	50	50	100
Всього	50	50	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS
90 – 100	A
82-89	B
75-81	C
64-74	D
60-63	E
35-59	FX незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів

Рівень компетентності	За бальною шкалою	За шкалою ECTS	Критерії оцінювання
IV Високий (творчий)	90 – 100	A	Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин; виявлено глибокі знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності, сформовано необхідні практичні навички вирішувати професійні завдання щодо сучасних педагогічних технологій у закладах вищої освіти; усі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до максимального.
III Достатній (конструктивний)	82-89	B	Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин; сформовано уміння викладати основні ідеї щодо сучасних педагогічних технологій у закладах вищої освіти. Необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі передбачені програмою навчання навчальні завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального.
	75-81	C	Програмні результати досягнуті повністю. Теоретичний зміст курсу освоєний цілком, без прогалин. Вміння викладати базові ідеї щодо сучасних педагогічних технологій у закладах вищої освіти, а також практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані недостатньо; усі передбачені програмою навчання завдання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками.
II Середній (репродуктивний)	64-74	D	Програмні результати досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, але прогалини не носять істотного характеру, виявлено знання та розуміння основних положень щодо сучасних педагогічних технологій у закладах вищої освіти; необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять помилки.
	60-63	E	Програмні результати досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання завдань не виконано або якість виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального.
I Низький	35-59	FX з можливістю повторного складання	Програмні результати не досягнуті. Теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання)
	0-34	F з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Програмні результати не досягнуті. Теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, усі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до якого-небудь значущого підвищення якості виконання навчальних завдань (з обов'язковим повторним курсом)

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів за видами робіт

Рівень компетенцій	За шкалою ЄКТС	Критерії оцінювання				
		Підготовка до практичних занять	Самостійна робота	Колоквіум (тести)	Контрольна робота	Індивідуальні науково-дослідні завдання
IV Високий (творчий)	A	8 б.: здобувач повністю розкрив суть питання, надав правильне теоретичне тлумачення визначенням та категоріям.	10 б.: здобувач повністю розкрив суть питання, надав правильне теоретичне тлумачення визначенням та категоріям.	18-20 б.: 90-100% правильних відповідей	11-12 б.: здобувач повністю розкрив суть питання, надав правильне теоретичне тлумачення визначенням та категоріям.	11-12 б.: здобувач повністю розкрив суть питання, надав правильне теоретичне тлумачення визначенням та категоріям.
III Достатній (конструктивний)	B	7 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені деякі несуттєві помилки, відсутні обґрунтування окремих положень.	9 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені деякі несуттєві помилки, відсутні обґрунтування окремих положень.	16-17 б.: 82-89% правильних відповідей	9-10 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені деякі несуттєві помилки, відсутні обґрунтування окремих положень.	9-10 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені деякі несуттєві помилки, відсутні обґрунтування окремих положень.
	C	6 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені неправильні обґрунтування окремих положень.	8 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені неправильні обґрунтування окремих положень.	15 б.: 75-81% правильних відповідей	8 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені неправильні обґрунтування окремих положень.	8 б.: здобувач розкрив суть питання, але у відповіді допущені неправильні обґрунтування окремих положень.
II Середній (репродуктивний)	D	5 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань	7 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань	13-14 б.: 64-74% правильних відповідей	7 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань	7 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань
	E	4 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань, хоча і з деякими відхиленнями	6 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань, хоча і з деякими відхиленнями	12 б.: 60-63% правильних відповідей	6 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань, хоча і з деякими відхиленнями	6 б.: здобувач не розкрив питання, але брав участь в обговоренні питань, хоча і з деякими відхиленнями
I Низький	FX, F	0 б.: за повну відсутність відповіді	0 б.: за повну відсутність відповіді	0-11 б.: 0-59% правильних відповідей	0 б.: за повну відсутність відповіді	0 б.: за повну відсутність відповіді

Академічні права та обов'язки учасників освітнього процесу

Здобувачі та викладачі повинні дотримуватися норм забезпечення честі, гідності, взаємної поваги і довіри, рівноправності та толерантності усіх учасників

освітнього процесу шляхом дотримання принципів академічної доброчесності, викладених у **«Положенні про академічну доброчесність у ВНТУ»**.

З метою запобігання та виявлення плагіату у навчальних роботах, розвитку навичок коректної роботи із джерелами інформації та впровадження практики належного цитування, дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань та активізація самостійності й індивідуальності при створенні авторського твору і відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування слід дотримуватись норм **«Положення про запобігання академічному плагіату та порядок його виявлення у навчальних, наукових, кваліфікаційних та науково-методичних роботах у ВНТУ»**.

З метою визнання результатів навчання здобутих під час неформальної та/або інформальної освіти (що здобувалася за освітніми програмами та не передбачала присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але могла завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій, а також освіти, яка здійснювалася у порядку самоосвіти), здобувачі можуть скористатися відповідними процедурами, наведеними у **«Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти у ВНТУ»**.

Здобувачі мають право оскаржити результати проміжних та підсумкових контрольних заходів, але на лише на підставі аргументованих пояснень, відповідно до **«Порядку організації та проведення заліків, диференційованих заліків, екзаменів у ВНТУ»**, а також безпосередньо звернувшись до освітнього омбудсмена, згідно **«Положення про освітнього омбудсмена з прав студентів ВНТУ»**.

З метою вирішення конфліктних ситуацій, що можуть виникнути у здобувачів із іншими учасниками освітнього процесу та/або недопущення виникнення конфліктних ситуацій слід бути обізнаним у нормах **«Кодексу етики ВНТУ»**.

Здобувачі ВНТУ мають керуватися принципом «нульової толерантності» до будь-яких проявів корупції і повинні вживати всіх передбачених законодавством заходів щодо запобігання, виявлення та протидії корупції і пов'язаним з нею діям (практикам), відповідно до **«Антикорупційної програми ВНТУ»**.

Наведені документи оприлюднені на сайті ВНТУ: <https://vntu.edu.ua/uk/public-info/zag.html>.

Базові інформаційні ресурси

1. Аджемоглу, Д., & Робінсон, Д. (2022). *Чому нації занепадають*. Київ: Наш формат.
2. Байнум, В. (2023). *Коротка історія науки*. Київ: Наш формат.
3. Бостром, Н. (2020). *Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин*. Київ: Наш формат.

4. Глік, Д. (2021). *Геній. Ричард Фейнман: життя як наука*. Харків: Фабула.
5. Кайку, М. (2022). *Майбутнє розуму*. Львів: Літопис.
6. Когут, Ю. (2022). *Кібертероризм (історія, цілі, об'єкти)*. Київ: Сідкон.
7. Рейхштадт, Р. (2023). *Опіум дурнів: нарис про теорії змови*. Київ: Дух і Літера.
8. Саган, К. (2023). *Блакитна цятка. Космічне майбутнє людства*. Харків: КСД.
9. Сапольські, Р. (2021). *Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас*. Київ: Наш формат.
10. Свааб, Д. (2023). *Ми це наш мозок*. Київ: Наш формат.
11. Тегмарк, М. (2019). *Життя 3.0. Доба штучного інтелекту*. Київ: Наш формат.
12. Фергюсон, Н. (2022). *Приреченість: політика і катастрофи*. Київ: Наш формат.
13. Фукуяма, Ф. (2023). *Лібералізм і його протиріччя*. Київ: Наш формат.
14. Харарі, Ю. Н. (2018). *НотоDeus. Людина божественна. За лаштунками майбутнього*. Київ: BookChef.
15. Хома О. (Ред). «Медитації» Декарта у дзеркалі сучасних тлумачень: ЖанМарі Бейсад, Жан-Люк Марйон, Кім Сан Он-Ван-Кун. Київ: Дух і Літера. 2021.
16. Baelo-Allué, S. & Calvo-Pascual, M. (2021). *Transhumanism and Posthumanism in Twenty-First Century Narrative*.
17. Gaukroger, S. (2020). *Civilization and the Culture of Science. Science and the Shaping of Modernity, 1795-1935*. Oxford: Oxford University Press.
18. Luczak, E. B. (2021). *Mocking Eugenics: American Culture against Scientific Hatred*. Abingdon: Routledge.
19. Moraru, Ch., & Di Leo, J. R. (2021). *The Bloomsbury Handbook of World Theory*. London: Bloomsbury Publishing.
20. Rosendahl Thomsen, M., & Wamberg, J. (2020). *The Bloomsbury Handbook of Posthumanism*. London: Bloomsbury Publishing.